Q. F. F. S.

DISPVTATIO POLITICA

DE

CIVITATE NOVA

QUAM

DEO ADSPIRANTE

Sub Præsidio

VIRI CLARISSIMI ET AMPLISSIMI

HERMANNI CONRINGII

PHILOSOPHIÆ ET MED. DOCTORIS ATQVE IN ACADEMIA IULIA PROFESSORIS CELEBERRIMI &c.

Fautoris ac Præceptoris ſui æternùm venerandi

Ad diem Septembris

Publico examini ſubjcit

IOHANNES MATTHÆI

Regiomont. Pruſſ.

HELMESTADII,

Excudit HENNINGUS MULLERUS

ANNO CIↃ IↃ C LXII.

VIRI
NOBILISSIMI, AMPLISSIMI CONSVLTISSIMI ET PRVDENTISSIMI

DN. CONSVL ET DNN. CONSVLARES REIPVBLICÆ, QVÆ REGIOMONTI PRVSSORVM EST, LÖBNICENSIS,

Domini Patroni, ac Evergetæ honoratiſſimi

UT ET

VIR AMPLISSIME ET CONSVLTISSIME

DN. IOHANNES MATTHÆI IVDICII AVLICI, QVOD ITIDEM REGIOMONTI PRVSSORVM EST SECRETARIE LONGE MERITISSIME,

Domine Parens æternùm venerande.

V Tiliter aliquando, civitati, aut toti, aut parti ſaltem, ſibi committendæ, operam locaturus, id agere ſtatim præſumat, ut accuratè, quæ quoquo modo huc facere poſſunt, ingenii vi & experimentis crebris perdiſcat: Secus ſi fit, adeò nihil laudis indè reportabit,

portabit, ut omnium potius contemptui ſeſe exponat imprudens ejusmodi rerum civilium adminiſtrator.. At multi tamen, nihil horum curantes, ſed ſpiritu, neſcio quo, acti, reipublicæ curam illotis, quod dicitur, manibus ſuſcipere mirum quantum feſtinant. Exemplum hujus rei lectu & dignum & jucundum narrat nobis lib. 3. memorabilium *Xenophon, ubi introducit Glauconem nobilem adoleſcentem Atticum cum Socrate colloquentem. Ineptè Glauco hic patriæ reipublicæ regimen affectans, neminem qui imprudens hoc propoſitum diſſuadebat, audire ſuſtinuit, etſi civitatis locupletandæ rationem, belli gerendi modum, cuſtodiam regionis, fodinarum proventus, importandorum & exportandorum utilitatem & neceſſitatem (quæ pauciſſima tantum civitatis ſunt negotia) plane neſciret. Equidem affectare in republica locum, culpandum haut eſt, modò peritia illius inſtructus, legitimis modis id agat. Nec rerum civilium prudentiam acquirere adeò eſt difficile, ſicubi ſagaci ingenio acceſſerit candidus magiſter; tum alia etiam, quæ requiruntur, inſtrumenta ſuppetierint. Sic certè improbus labor omnia vincit. Ego Patriæ (cui magnam ortus mei*

partem debeo) olim inſervire cupiens, neſcius tamen, cui me fortunæ Fatum reſervet, in acquirenda rerum civilium cognitione impigrè deſudabo, ut Spartam, quamcuncque tandem nactus fuero, dignè ornem. Spectat huc, ni valde fallor, præſens de Civitate Nova, leviter pro ingenii modulo elaborata exercitatio. Sunt namq; & reſpublicæ in perpetuo quaſi motu, unaq; in aliam, utinam non pejorem vertitur, ut natura quotidie novas generare formas deproperat. Vobis verò VIRI Nobiliſsimi Ampliſsimi Conſultiſsimi & Prudentiſsimi, Tibiq; Veneraude Dn. Parens, eam ſacram feci, plurimis inductus beneficiis, quæ ſilentio præterire, quam leviter tangere malui: cum hic & luxuriantes diſertiſsimorũ oratorum linguas certa maneret ariditas. Hoc unicum Vos ſummopere rogo, ut ſerenâ fronte primitias meas accipere, ac clientem veſtrum filiumq; favore, quo hactenus ſoliti eſtis, ulterius proſequi non dedignemini. Deus diu Vos ſervet, conſilia Veſtra ſecundet, ac Patriam miſerè afflictam, priſtinæ felicitati reſtituat. Ita vovet

Veſtrùm omnium

humillimus cliens & obſequentiſſimus filius

IOHANNES MATTHÆI.

C. B. D.

DISPVTATIONIS POLITICÆ DE CIVITATE NOVA

THESIS. I.

REſpublicas omnes, ſuis ſubjectas eſſe viciſſitudinibus & mutationibus, adeò manifeſtum eſt, ut prolixè hoc ipſum & operosè probare volens, nil aliud agere videatur, quam, ut ſoli meridiano lucem fœneretur, operamque perdat. Quid enim præter quotidianam experientiam, omnium ſeculorum hiſtoriam legenti, crebrius occurrit, quam hanc vel illam rempublicam eſſe mutatam? Adeò, ut hic quoque locum inveniat, quod vulgò dici ſolet: nihil in toto mundo reperiri, quod conſtans ſit, niſi ipſam inconſtantiam. Nequicquam proinde gloriatur Sabellicus, quaſi Reſpublica Veneta nullam unquam paſſa ſit mutationem; & verius eſt, quod notat Contarenus de eadem, ſenſiſſe ſcilicet ſuas mutationes, licet fortè non ita magnas: ſunt enim variæ mutationes, de quibus paulo poſt. Manet ergò, diu his oſtendendis immorari, non eſſe neceſſarium; quin, cui in præſenti diſcurſu ſtudebimus, brevitas, id non admittit; Solum placet, quod eleganter obſervatum à Polybio *l. 6. hiſt.* §. 2. ubi agit de origine & mutatione rerumpublicarum in alias, quodque ad rem præſentem facere videtur, hic apponere.

Sic vero ille: *Sine ullâ arte, & naturæ impetu conſtituitur unius dominatio. Hanc ſequitur atque adeò ex ea originem habet, quum acceſſit ars & emendatio, Regnum. Quod, ubi ad congenita mala degeneravit, nempè Tyrannidem, regibus ſublatis, naſcitur Optimatum Imperium. Hoc quoque in Paucorum dominationem, ut natura eſt hominum, verſo: ubi multitudo irâ incensâ Imperantium injurias fuerit ulta, exoritur Populi imperium. Rurſusque ex hujus inſolentia & legum contemptu emergit tandem Turbæ potentatus.* Hæc Polybius. Quæ tamen nolo ita accipi, quaſi non interdum alio ordine mutationes ſibi ſuccedant. Romanæ Reipubl. mutationem arguunt initialia ſtatim verba Taciti *l. 1. Annal. Vrbem Romam à principio Reges habuere: Libertatem & Conſulatum L. Brutus inſtituit.* Sed res, ut diximus, clara eſt.

II.

Notari potius accuratè meretur, Reip. mutationum duo eſſe genera. Quædam enim reipubl. ſtatum immutant, & alium introducunt, ita ût planè intereat forma vetus, & nova atque diverſa introducatur, ut quando v. g. ex Oligarchia fit, aut Democratia aut Regnum &c. Quædam, non quidem totam reip. formam vel ſtatum immutant, ſed tamen aliquid in ſtatum aut inſerunt, aut aliquid eidem detrahunt, quod manifeſtam arguit mutationem, egregie id oſtendente Philoſopho *5. Pol. 1.*

III.

Ex eodem porrò & hoc obſervandum: poſterioris generis mutationem iterum tripliciter contingere poſſe. *Primò* quidem, quando ſtatu reip. manente, rectores ejus mutantur. Sic debellatis Sardanapalo, Aſtyage, Dario Codomanno, regnum quidem hoc priſtinam formam non mutavit, ſed tantùm ad victores rectoreſque alios, Arbactum Medum, Cyrum, & Alexandrum M. translatum. Iuſtin. *lib. 1. c. 3. & 6. lib. 11, c. 5.* Regnum Galliæ à Merovingis pervenit ad Carolo-

rolovingos, ab his rurſus ad eos, apud quos & hodie adhuc eſt, Capetovingos. Poloniæ rectorum ſtirps quater jam mutata, & ſereniſſimo hoc Rege (cui Deus vitam longam & victoriam donet) mortuo, rurſus mutabitur. *Secundò* quando neque ſtatus, neque Principes ſtatus mutantur, ſed ſtatus ipſe vel reſtringitur vel laxatur. Verbi gratia: quando in Oligarchiis numerus imperantium, vel redigitur ad pauciores, vel laxatur, ut modò pauciores modò plures imperii fiant participes. Exemplum, præter alia multa præbet Heraclidarum reſp. cujus mentionem facit Philoſophus *5. Pol. 6.* ubi â paucioribus potentibus τὸ κύειον ad ſexcentos pervenit. *Tertiò*, quando pedetentim novus aliquis magiſtratus, repugnans ſtatui, introducitur, aut vetus abrogatur, ut Athenis poſt Codrum Reges deſierunt, & inceperunt Archontes. Vellei. *lib. 1. c. 12.*

IV.

Quanquam verò extra omnem ſit controverſiam, Reſpublicas ſuas pati mutationes; Non tamen hanc mutationem omninò fatalem, & certo ac definito tempori alligatam aſſerimus. Tum ex aliis cauſis, tum maximè, quod nec ipſi, qui annorum numeris & cancellis, qui tranſiliri nequeunt, imperia definiunt de certo annorum numero conveniant. Sunt autem hujus opinionis defenſores Philip. Melanchton *lib. 4 & 5. Chron. Carion.* Peucerus *de generibus divinat.* Ioh. Leunclavius *in proœmio hiſtoriæ Muſulmannæ.* Vbi hic ita loquitur. *Sunt certa temporum momenta quædam, cum omnibus in genere, tum maximè tyrannicis ſtatuta divinitus imperiis, quæ ſi nec dum appetierint, fruſtra tentare videmus, Heroicos etiam Principes, quicquid vel ad tuendum ſuas ſuorumque fortunas, vel ad repetendum ablatas injuſtè provincias ſuſcipiunt. Sin abſoluto curſu, quaſique periodo ſua, fatales jam vices, metasque cœlitus præfixas attigerint, tum ipſa mole ſua nutant, tum hoſtis, etiam cunctorum opinione debilis, im-*

pulſu

pulſu præcipitata corruunt: ut orbis univerſus mutationem prodigioſam non à viribus humanis ſed ab inadſpectabili, & præpotenti Numine, mirifica res mortalium providentia gubernante, profectam agnoſcat. Indubiè hi ſuam hanc opinionem hauſerunt è Platonis *lib. 5. de Republ.* Ille enim idem inculcare olim eſt conatus: Et, quemadmodum animalium vita, certo quodam annorũ numero definita eſſe ſolet: v. cauſa, hominum, qui 70 aut 80, equorum, qui 20, canum, qui 10 circiter annos attingunt; ita ille rerumpubl. converſionem certis quoque numeris conſtare docuit, quibus elapſis, fatalem periodum contingere neceſſum ſit. Verum enimverò refutavit hunc errorem diſcipulus ejus Ariſtoteles *5. pol. cap. ultimo,* argumentis ſtringentibus, quæ ibi videri poſſunt. Imprimis hoc oſtendere in optima Republica laboravit Plato. Et ratio ejus forte hæc erat: quod (cum in aliis Rebusp. homines non æque virtuti ſtudeant, ſed vitiis ſæpè ſint inquinatiſſimi, ita, ut non quieſcant, niſi ſemper aliquid novi moliantur, indè quoque fieri, ut mutetur illa Reſpublica, quæ alias, termino fortè fatali nondum elapſo, immutata maneret,) in optima Rep. ubi omnes agunt ex virtute perfectiſſima, nemo alteri invidere, nemo res novas moliri velit, verum quivis amore ſtatus præſentis, quietus ſua curet. Sed obſervandum (1) optimam Rempubl. qualem deſcripſit Plato, fingi à nobis & optari quidem; non verò, prout mores ſunt hominum, obtineri poſſe. Imò ſufficere: exemplum nobis eſſe, quod animo, quantum quidem poſſibile, ſequamur. Hinc Gallieni Imperatoris conſiliarii prudenter diſſuaſerunt conſilium Plotini, Rempublicam ex præſcripto Platonis, circa Neapolim Campaniæ urbem, in deſerto quodam oppido inſtituere volentis, ut refert Piccartus *ad cap. 3 lib. 2 Polit. Ariſtot. ex vita Plotini à Porphyrio deſcripta.* Obſervandum (2) etiam hoc; Cauſas Rerump. corruptionis duas eſſe, internas & externas; prout homo corrumpitur,

rumpitur, vel à vitio ſuo corpori inhærente, vel à cauſa extrinſecus adveniente. Internam corruptionis cauſam dico, quando qui vivunt in una repub. ſeditione mota, remp. mutant. Externam verò, quando in vicinia eſt reip. adminiſtrandæ forma, noſtræ contraria; aut ſi quidem illa longè diſtet, potens tamen ſit & copiis inſtructa, tum enim non quieſcit, donec ſimilem ſtatum in noſtram civitatem introduxerit *5. Pol. 7.* His poſitis, dicimus: Rempublicam ſimpliciter optimam, à cauſis mutationum internis non poſſe mutari, cum contradictionem involverit, eſſe optimam remp. & habere in ſeſe principia mutationis; aſt eandem à cauſis externis corrumpi non poſſe, nihil quod impediat, video. Uti quoque nullam harum externarum cauſarum connexionem cum termino fatali perſpicio. Egregiè Bodinus *in lib. de methodo hiſtoriarum cap. 6.* philoſophatur. *Abſurdum mihi videtur, quod Plato rerump. exitus & viciſſitudines ſolâ numerorum poteſtate metitur. Tametſi enim Deus immortalis potentiâ, numeris, ac menſura mirabili colligavit omnia: non tamen numerorum viribus, multo minus fato tribuendum eſt, ſed Majeſtati divinæ, quæ ipſa (ut Auguſtinus ſcribit) fatum eſt, aut nullum omnino aliud exiſtit.*

V.

Cæterum, etſi, uti dictum, nullus fatalis Regnorum ſit terminus, non diffitemur tamen, haud parum naturæ in adminiſtratione civitatis tribuendum. Mores enim animi ſi ſequuntur temperaturam corporis, (quod ex parte ſaltim verum eſſe nemo ſapiens diffitebitur) conſequens eſt, naturæ magnam eſſe vim flectendi animos hominum, adeoque rerump. etiam formas & ſtatus commutandi. Innuit hoc Ariſtot. *dicto cap. ultimo*, quando dicit: *Contingere ut quidam exiſtant, qui inſtitui & fieri ſtudioſi viri non poſ-*

 ſint.

ſint. Ex quo ſua deſumſiſſe videtur Barclaius, quæ habet *lib. 2. Argenidis c. 17. Incitare*, inquit, *ſidera hominem ad ſegnitiem laboremve, callidam indolem aut ingenuæ ſimplicitatis nanciſci: eſſe hilarem aut ad iracundam ſolitudinem declinare; in vitia denique aut virtutes aliquo pondere & impetu ferri*. Aliorum opinionem, qui aut à fato, áut fortunæ temeritate, eclypſibus, terræ motibus, Regnorum mutationes pendere ſomniant, hìc nihil moramur; præſertim, cum veræ mutationum cauſæ longè aliæ ſint, elegantiſſimè partim à Philoſopho tractatæ, partim aliundè petendæ.

VI.

Ubi ergò contingit mutari rempubl. ſeu ordinem, quo civitas h.e. hominum multitudo conjungitur, oriri dicitur Civitas nova: prout in phyſicis unius corruptio, alterius ſolet eſſe generatio. Explicari autem hìc prius meretur, quàm ulterius provehimur, ambiguitas, quæ in utroque vocabulo, *civitatis novæ*, latet. Et illius quidem enodationem ſtatim ſubjiciemus; hujus verò tùm demum, ubi aliquid de civitate præfati fuerimus, ejusque naturam paucis indagaverimus.

VII.

Quod itaque Civitatis vocabulum attinet, ſumitur illud multifariam. Primò frequenter pro urbe, adeò, ut paſſim reperias civitati tributa, quæ urbi fuiſſent aſſignanda, & vice verſa. Sic *in l. 21. D. quibus mod. uſusfr. amitt.* JCtus Modeſt. dicit: *Si uſusfructus civitati legetur & aratrum in ea inducatur, civitas eſſe deſinit, ut paſſa eſt Carthago:* quod tamen aratrum non civitas, ſed urbs paſſa eſt, prout ſubjectum exemplum urbis Carthaginis id quoque innuit. Virgilius *l. 2. Æneid.* contra urbi tribuit ſomnum & crapulam, quando canit de Græcis in occupanda Troja detentis:

Invadunt urbem, vino ſomnoque ſepultam.

Indè

Indè eſt, ut diſcentes primò Politica, quando mentio fit civitatis, ſemper ſibi imaginentur ſingularem aliquàm urbem, ac putent de hac ſermonem eſſe; imò omnia quæ de adminiſtrandâ civitate audiunt, urbi ſtatim applicare ſoleánt; cum tamen urbs ut plurimum exigua quædam civitatis tantùm pars ſit. Quamvis tamen nec hoc diffiteri poſſumus, unam aliquam urbem, civitatem conſtituere poſſe: prout id factum, non duntaxat olim in civitatibus Græciæ liberis, ſed etiam hodie adhuc, imprimis apud Helvetios, & Belgico Germanos nonnullos confœderatos. Quorum pagi & ditiones ſingulæ, etſi quarundam auctoritas ſumma una aliqua in urbe conſiſtat, conſtituunt ſingularem civitatem, fœdus tantum συμμαχικὸν inter ſe colentes. De Belgico-Germanis fœderatis teſtatur hoc Grotius *in Apologetico ſuo c. 1.* De Helvetijs Simlerus *l. 1.* Huc pertinet quodammodo, quod Philoſophus habet *7. Pol. 2.* *Unam civitatem ſolitariam eſſe poſſe beatam, ſi benè adminiſtretur.* Notandum etiam hic obiter, civitatem pro urbe apud Græcos ſcriptores, imò & apud Latinos antiquos, nunquam obtinuiſſe, ſed ſequioribus demum ſeculis ejusmodi uſurpationem inductam eſſe. Apud utroſque namque, ubi reperitur vox πόλεως & civitatis, ſemper denotatur civilis hominum ſocietas, (quæ nobis eſt ſecunda acceptio,) Vrbs aliqua non niſi per accidens. Utriuſque verò differentias eleganter proponit *Cicero l. 1. de Rep.* *Quum locis manuque ſepſiſſent, ejusmodi tectorum conjunctionem, oppidum & urbem appellarunt, delubris diſtinctam ſpatiisque communibus.* Omnis autem populus, qui eſt talis multitudinis cœtus, qualem expoſui, civitas eſt. Tertio ſumitur pro Republica, etſi non parum hæc etiam inter ſe differant; quandoquidem Rempublicā Philoſophus civitatis formam *3. Pol. 3.* ordinem *3. Pol. 4.* animam *4. Pol. 11.* nominat. Idem facit

 Iſocrat.

Iſocrat. *in Orat. Areopag.* ubi dicit Ἐστὶ ψυχὴ πόλεως οὐδὲν ἄλλο, ἢ πολιτεία. *Anima civitatis nihil aliud eſt quam civilis ratio.* Vide pluribus Henningum Arniſæum *de Rep. c.5. ſect.3.§.1. & aliqq. ſeqq.* Eſt autem *civitas* prout paſſim ab Ariſtotele etiam tacitè definitur, *multitudo hominum, qui boni civilis conſequendi vel mali evitandi gratia, in unum qſ. corpus coeunt, & totum quoddam conſtituunt.*

IIX.

Ejus ergò, quod theſi abhinc ſecunda promiſmus, memores, putamus & juſto ordine nos proceſſuros, & ſummatim complexuros, quæ de civitate dici poſſunt, ſi ejus tractationem juxta quatuor cauſarum genera inſtituamus. Sequentes in hoc negotio, Magnif. Dn. Præſidis Fautoris ac Præceptoris æternùm venerandi methodum, cùm in lectionibus privatis, de celebrioribus hujus ævi Rebuſpubl. ei uſitatam, tum etiam publicis aliquot diſſertationibus adhibitam; ita, ut nunc quidem incipiamus de cauſa finali, poſt efficientem ſubnectentes, ac materiali abſoluta, in formali tandem deſinamus. Verùm, uti dictum, ſumma tantum, in his omnibus capita attingemus.

IX.

Et verò, quibus ex cauſis moti homines, primò in unam civilem ſocietatem coaluerunt, non una omnium eſt ſententia. Quanquam, ſi eas, quæ alicujus ſunt momenti, penitius inſpicias, in hoc omnes convenire videntur, factam fuiſſe hanc civilem ſocietatem ideò, ut eò melius ſit conjunctim viventibus. Diximus, quæ alicujus ſunt momenti ſententias, in quodam videri convenire. Eorum namque opiniones, qui aut ignis miraculo, aut artis culinariæ ergo coiviſſe homines putant, ceu ridiculas & ineptas, meritò hic explodimus.

X. Pro-

X.

Probabilitatis ſpecimen habent, quæ nunc ſubjicie-mus. Sunt namque qui civitatem ortam volunt, quod Tyranni ſeu viribus potentes, minus validos ſibi ſubjecerint. Referunt huc, quod ſcriptum legimus de Nimrodo *Gen. c. 10. v. 9. fortem eum coram Domino fuiſſe venatorem*, quo venatoris nomine, dicunt, Scripturam ſacram prædonem ſeu latronem ſignificare voluiſſe. Quanquam verò id de Nimrodo haud negaverimus, & nolimus in ejus excuſationem nunc uti illo, quod Ariſtoteles habet *l. 1. Polit. cap. 2.* de venatoria: attamen nihil facit Nimrodi unius exemplum ad omnium civitatum exordium.

XI.

Porrò ſunt qui exiſtimant, non quidem vi externa, coactos fuiſſe homines ad civilem ſocietatem incundam; aucta tamen progreſſu temporis hominum multitudine, cum multi mali exiſterent, reliquos bonos verentes, ne mali aliquando ſibi inſultent, ac injuriam inferant, (cum imbecilliorem validior facilè premat, nec æquali cum eo jure vivere temerè velit,) ſponte ſuâ in civitatem coijſſe. Sicut verò boni metuerunt injuriam malorum, ſi ſparſim viverent; ita ſinguli homines, ferarũ beſtiarum inſultum evitaturi, civitatem, ex aliorum opinione, inſtituerunt.

XII.

Rurſus alij religionis cauſa conveniſſe homines putant. Quo pertinet illud Stigelij:

Utque alios alij de relligione docerent,
Contiguas, pietas, juſſit habere domos.

XIII.

Tandem ſunt, qui homines in civitatem coiviſſe, arbitrantur, ad indigentiam ſuam implendam, quàm hactenus, σποράδην viventes, ſenſerunt. Fovet hanc ſenten-

 tiam

tiam Plato *l. 2. de Rep.* Proinde etiam *civitatem* definit, *multitudinem hominum unum in locum ad habitandum congregatorum, ut communicent, præſtentque alij aliis eas res, quibus ad vitam eſt opus.*

XIV.

Recenſuimus hactenus, diverſas, diverſorum circa finem civitatis, ſententias: ex quibus, ceu antea monuimus, patet, omnes convenire in hoc, cojiſſe civitatem omnem, ut eò melius ſit hominibus conjunctim viventibus. Reſtat ut, quæ Ariſtotelis hac in re mens ſit, adducamus.

XV.

Hic quidem non negat, melius eſſe hominibus in civili ſocietate quâdam viventibus, adeoque approbat, hunc finem eſſe civitatis. Id vero, quemadmodum intellexerit ille, nonnihil explicandum eſt. Notandum igitur, Ariſtotelem *l. 1. Oecum. l. 1. Pol. 2. & 3. Pol. 9.* civitatis finem videri facere duplicem τὸ ζῆν, καὶ τὸ εὖ ζῆν, *vivere* ſimpliciter, & *beatè vivere.* Priorem finem experientiâ comprobari, notat *3. Pol. 9.* cum dicit. *Perſpicuum autem eſt, tolerare multos homines multas ærumnas propter vivendi deſiderium, tanquam ſit in ipſa (vitâ) proſperitas quædam & dulcedo naturalis.* Sic ſane & gregarius miles ad altiorem dignitatem ſæpè ne aſpirat quidem, contentus ſtipendio accepto, parcè vitam ſuſtinuiſſe. Et vero eundem in modum multos in civitatem cojiſſe, vitæ duntaxat ſervandæ gratia, quam ſeparatim viventes non poterant tueri propter aliorum injurias, certum eſt. Cæterùm potiſſima civilis vitæ cauſſa, eſt vera felicitas: quod ſcilicet homines uſu didicerint, prout nunc ſunt mores, neminem poſſe extra civitatem feliciter vivere. Si enim illi priſca virtute eſſent, felicitas poſſit etiam ſine civili ſocietate obtineri: quamvis Ariſtoteles videatur aliter ſenſiſſe. Ariſtotelis ea de re

notatu

notatu digna hæc verba ſunt 3. *Polit. cap. 9.* *Honeſtarum actionum gratia, non verò convictus, dicendum eſt, civilem eſſe ſocietatem.* Quem locum doctiſſimus Heinſius ita paraphraſi illuſtrat. *Neque ut unà vivant, & neceſſitudine mutuâ fruantur, conveniſſe in civitatem homines exiſtimandum eſt; neque hanc ſocietatem, quam civilem vocant, ea de cauſa inſtitutam eſſe; Verùm ut præclaras darent actiones atque honeſtas.* Huc ſpectat, quod Cicero habet: *ut gubernatori navis, curſus ſecundus, medico ſalus, imperatori victoria; ſic moderatori reip. beata civium vita propoſita eſt, ut opibus firma, copiiſque locuples, gloriâ amplâ, virtute honeſta ſit.* Obſervandum vero, hunc ſcopum eſſe quidem civitatis, ubi reſpublica inſtituta eſt in commune commodum ex æquo, quæque adeò maximè ſecundum naturam eſt: aliter tamen ſeſe rem habere in rebuſpublicis herilibus. Hæ enim potiſſimum quærunt dominantium ſalutem, ſubditi populi autem non niſi per accidens.

XVI.

Quemadmodum verò diverſæ de civitatis fine exiſtunt ſententiæ: ſic non minus variant in conſtituendâ causâ efficiente. Plato ſocietatem civilem coaluiſſe putat ex mero hominum arbitrio. Quo inclinat etiam Grotius *l. 1. c. 4. §. 7. de Iur. bell. & Pac.* quando dicit: *Primo homines non Dei præcepto, ſed ſponte, adductos experimento infirmitatis familiarum ſegregum adverſus violentiam, in ſocietatem coiiſſe. Unde ortum habet poteſtas civilis; quam ideò humanam ordinationem Petrus vocat, quanquam alibi & divina ordinatio vocatur, quia inſtitutum hominum Deus probavit.* Lampadius quoque hac ſuper re *tract. de Rep. Roman. Germ. part. 1. §. 3. & 4. &c.* ita disſerit, ut facilè appareat, non diſſimilem eum fovere ſententiam. Aliæ ſententiæ de prima ſocietatis civilis origine, videri poſſunt apud Keckermannum *in præcogn. ſyſtem. Pol.*

XVII. Ari-

XVII.

Ariſtoteles civitatis cauſam efficientem ſtatuit ipſam hominis naturam *1. Eth. Nicom. 7. & 9. lib. 1. Pol. 2.* Id quod ille non profectò ineptè demonſtrat. Πᾶσα, inquit, *πόλις φύσει ἐστὶν, εἴπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωνίαι. Naturâ omnis civitas eſt, ſi quidem & primæ ſocietates.* Civitas nimirum mediatè ex tribus primis ſocietatibus, conjugali ſcil. paterna, & herili orta eſt; primæ autem illæ ſocietates, ex ipſo naturæ inſtituto, non autem mero arbitrio hominum promanant. Idem docet etiam *Cicero lib. 1. de Off. Cum ſit hoc naturâ commune animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima ſocietas in conjugio eſt, proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Id autem eſt principium urbis & quaſi ſeminarium. Sequuntur fratrum conjunctiones, poſt conſobrinorum, ſobrinarumque: qui cum unâ domo jam capi non poſſint, in alias domus, tanquam in colonias exeunt. Sequuntur connubia & affinitates, ex quibus & plures propinqui. Quæ propagatio & ſoboles origo eſt rerumpublicarum.* Quoniam verò illæ primæ ſocietates ſunt naturales, civitas quoque, tanquam ex his compoſita, naturalis erit. Deinde homini ſoli ex omnibus animantibus ſermo eſt tributus à naturâ, eum in finem, ut manifeſtet id, quod utile eſt vel noxium, juſtum vel injuſtum; quæ juſti autem vel injuſti manifeſtatio fieri, niſi in civitate, non poteſt. Alio nonnihil argumento videtur uſus Cicero *l. 1. Offi.* ubi ita loquitur. *Nec*, inquit, *verùm eſt, quod dicitur à quibusdam propter neceſſitudinem vitæ, quod ea, quæ à naturâ deſiderant, conſequi ſine aliis atque efficere non poſſimus, idcirco iſtam eſſe cum hominibus communitatem & ſocietatem. Quod ſi omnia nobis, quæ ad cultum victumq; pertinent, divina quaſi virgula, ſuppeditarentur, tumne optimo quisque ingenio, negotiisque omnibus omiſſis, totum ſe in cognitione & ſcientia collocaret? Non eſt ita; Nam & ſolitudinem fugeret, & ſocium ſtudii quæreret.*

XIIX.

Quod pace autem tantorum virorum dixerim, illa quidem argumenta non evincunt, quod probandum erat, ſed illud fortè: Civilem ſocietatem non eſſe contra naturam, ut & homines ad ſocietatem aliquam eſſe natos. Quæ enunciationes multùm differunt, ab illo probando: Civitatem ex ipſiusmet eſſe naturæ inſtituto. Etenim in primo Ariſtotelis argumento, nulla eſt vis conſequentiæ: cujus partes ſeorſim ſunt naturâ, earundem quoque compoſitionem eſſe naturalem. Quàm enim multa ſeorſim natura generavit etiam in naturalibus, quæ non niſi arte & arbitrio ſolo humano unum in corpus concrevere, aut poſſunt ita concreſcere? In ſecundo verum quidem eſt, ſermonem naturâ eſſe, & datum homini ſocietatis colendæ cauſa. At verò ſocietas humana obſervari poteſt, atque adeò poteſt eſſe uſus ſermonis, ubi nulla eſt civitas. Ciceronis argumentatio, minimi omnium eſt ponderis. Quî probaverit enim, quemlibet hominem contemplationi deditum naturâ fugere ſolitudines, & ſocium ſtudii quærere? Hæc non aſſeri modò ſed probari debuerunt. Sit verò ita. Nihil hoc facit ad probandam naturalem civilis ſocietatis inſtitutionem. Ut verò nemo paulò doctior, non largiatur facilè, quod inter homines naturâ ſit ſocietas (nec enim nunc moramur Hobbeſij abſurdum dogma, de naturali inter homines diſſidio) non tamen omnis ſocietas eſt civitas, aut civilis ſocietas.

XIX.

Ex adverſo autem, primævo ſaltem naturæ inſtituto civitatem non eſſe, argumento certiſſimo illud eſt, quod DEVS initiò non niſi par unum hominum creaverit, quos tamen voluit feliciſſimè vivere. Illud etiam: quod ſanctiſſimi Patriarchæ vixerint extra civilem ſocietatem,

non tantum verè feliciter, ut ſunt res humanæ, verùm etiam Deo acceptâ vivendi ratione. Quod fieri non potuit, ſi Deus conditor naturæ, quaſi ex naturæ inſtituto homines ad civilem vitam unice colendam conſtituerit.

XX.

Videtur itaque hunc in modum dicendum. Civitas quæque etiam bona ac recta, non eſt primis naturæ legibus mandata. Attamen pro ut nunc ſunt mores, ipſamet natura hypotheticè quaſi, juſſit civitatem conſtituere, ad id, ut homines hic in vita non vivant miſerè & improbè. Eoque hodiè quidem, ſi quis velit commodè hiſce in terris vivere, neceſſum eſt, id ipſum fieri per atque in civitate. Itaque tales reſpublicæ ex parte ſunt humani arbitrij, ex parte autem naturâ. At verò dominicæ civitates plerumque ortæ ſunt, per violentiam dominantium. Nec tamen negaverim, quammultas & arbitrarias eſſe poſſe. Quo ſenſu Ariſtoteles docet, Regnum Æſymneticum fuiſſe tyrannidem optivam. Verùm de hiſce nunc ſatis.

XXI.

Tranſeamus ad Materiale civitatis, quod in definitione ſupra *theſi VII.* propoſitâ magnam partem exprimitur, voce *multitudinis*. Hominum ſcilicet multitudo materia eſt civilis ſocietatis potiſſima: ſecundaria autem, res immobiles pariter & mobiles. Propter hominum enim beatitudinem civilis vita inſtituitur, & regimen publicum circa homines verſatur, atque pro hominum diſcrimine habet ſe aliter atque aliter.

XXII.

Veniunt autem de iis multa quidem inveſtiganda: nos tamen nunc duo duntaxat, tanquam præcipua, agitabimus. Primò nimirum, quemadmodum habere ſeſe

debeat,

debeat hominum illa multitudo. Deinde verò, qualis debeat eſſe regio, ubi civitas inſtituenda eſt. Nec verò non intereſt, ut hæc rectè ſeſe habeant. Vt ſcilicet quilibet artifex requirit materiam, non quamlibet: ita nec civitas coire poteſt ex qualibet hominum multitudine, aut in quolibet loco.

XXIII.

Quod multitudinem verò attinet, ſpectanda venit & quantitas & qualitas ejusdem. Quantitas propterea, quod nec ex quâvis multitudine, ἐκ τοῦ τυχόντος πλήθους, quæ fortuito coivit, nec ex numero infinitâ, conſtare poſſit civitas. Cœterum hic ſtatim ſuboritur dubium, quî ſciri poſſit, quinam juſtus ſit civium numerus? Id verò facilè cognoſci poterit ex operibus civitatis, quæ ſunt benè imperare & bene parere; aut potius ex ſcopo civitatis, hoc eſt, ex beatitudine illa quam ſibi quæque habet propoſitam. Etenim quæ multitudo illa opera rectè poteſt præſtare ad ſcopi aſſecutionem, illa juſta eſt, & hactenus bene ſeſe habet civitas. Perinde atque corpus hominis ſanum eſt, quod in actionibus, vel à toto corpore, vel parte quâdam præſtandis, non impeditur. Certè, nimium numerum noxium eſſe, apparet exemplo reipublicæ ROMANÆ; quæ ſcilicet, nimia amplitudine vehementer laboravit, fatentibus prudentiſſimis ſcriptoribus ipſorummet Romanorum. Unde patet, quantum errent, qui numerum civium in infinitum augendum eſſe ſtatuunt, & hoc meliorem putant quamq; rempubl. quo plures ſunt in eâ homines. Idque propterea, quod hæc reliquis civitatibus metum incutere poſſit. At non facere hoc ipſum ad ſalutem quidem civitatis, Ariſtot. aliquot argumentis oſtendit, quæ hic repetere nunc nolumus. Elegans cumprimis eſt ſimile quo rem illuſtrat. Abſurdum ſcilicet eſſe, hominem medicum ma-

gnæ ſtaturæ, Hippocrate præſtantiorem propterea dicere quod hic fuerit forte minore ſtaturâ. Uti homo autem ex eo, quid præſtare poſſit, quid non, æſtimatur: ſic etiam civitatem, habeatne juſtum civium numerum, aut eâ parte deficiat, ex operibus judicandum eſt.

XXIV.

Venit ſecundo in hac multitudine ſpectanda etiam qualitas, eaque vel animi vel corporis. Ad animum autem ſpectant virtutes & vitia. Virtutes verò ſunt vel intellectuales vel morales. Quas, cum ſint in vulgus notæ, recenſere ſuperſedebimus; nec minus, his virtutibus oppoſita vitia. Pro diverſa autem conſtitutione animorum civilis multitudinis variat etiam neceſſario ipſa civitas & reſpublica. Hinc ſanè alii ad ferendum dominatum ſunt apti, alii nihil fere patiuntur imperii alieni: alii moderatum imperium non recuſant. Ariſtoteli ſane olim fuit obſervatum *lib. 6. Pol. 7.* teſtari experientiam, Europœos, qui verſus Septentrionem habitant, eſſe bellicoſos, minus tamen prudentes: Aſiaticos callidiſſimos ſed ſimul timidos: Græcos medios, quaſi callidos ſcilicet ſatis & fortes & libertatis juſtæ amantes. Facile vero hinc apparet, quoſdam homines civitati herili, quoſdam civiliori ſocietati, quoſdam nulli idoneos eſſe. In corpore porrò hominum ſpectandum eſt præcipue, num ſit imbecillum vel robuſtum, num valetudinis dubiæ an firmæ, num ſtaturâ magnum vel parvum, num pulchrum vel deforme, & ſi quæ ſunt alia ſimilia. Quamvis enim corporum hæ affectiones minoris ſint quam animorum momenti ad vitam civilem: attamen facile etiam hoc liquet, non eſſe nullius: nec poſſe quamlibet civitatis ſpeciem confici, niſi & corpora civium iſti ſpeciei ſint convenientia.

XXV. Cit-

XXV.

Circa regionem, quam multitudo *talis* incolit, eſt ſitus qualitasque ut & magnitudo ejusdem conſideranda, ſiquidem non miſerè ſit vita civilis ibi degenda. De quibus omnibus agere non eſt hujus inſtituti. Pauca tamen delibabimus. Situs ergo (I) talis debet eſſe, qui conducat ſanitati, cum absque eâ humana vita felix eſſe non poſſit. Hoc vero tum maximè aſſequimur, ſi verſus orientem & ſeptentrionem ſita ſit civitas (II) talis ſit, ut ibi haud difficulter actiones civiles peragi poſſint (III) ſit opportunus ad bellicas quoque actiones (IV) aquarum perpetuo manantium debita copia ſit regio inſtructa: aut ſi hoc obtineri nequeat, inſtrumenta ne deſint, quibus aquæ pluviales excipiantur. Et vero prudenter etiam Ariſtoteles monet *l. 7. Pol. c. 11.* ſi non poſſit perpetua manantium aquarum copia adeſſe, eaque ad omnes uſus ſufficere, dividendas eſſe aquas, & manantibus perpetuo utendum ad cibum & potum parandum, pluviatili verò ad alios uſus. Maximè ſane curandum, ut aqua & aër ſit ſalubris; quandoquidem hic in præcordia, illa in viſcera quotidie miſſa, vitam & ſpiritum humanum pro diverſa utriusque conſtitutione vel ſervare vel perdere poſſunt. Huc ſpectat & fertilitas regionis, quæ potiſſimum abſolvitur (I) in animantibus domeſticis (II) feris (III) piſcibus (IV) in frugibus, (V) in fructibus arborum, & denique (VI) in metallis mineralibus & lapidibus.

XXVI.

Verùm dixerit quis: *primum*, quod hæc quidem in civitate ſimpliciter optima & ejus regione haberi poſſint ac debeant, non tamen in qualibet alia. Deinde quum Deus univerſum terrarum orbem hominibus inhabitandum tradiderit, nec una tellus ferat omnia; hæc omnia uni ci-

vitati contingere non poſſe. Reſpondemus autem: verum quidem eſſe, Ariſtotelem, ubi hæc requirit, agere de republicâ ſimpliciter optimâ; verum quoque eſſe, quod Deus conceſſerit hominibus univerſam terram, pro locorum diverſitate valde diſſimilem, ut omnia æquè unâ in regione haberi non poſſint. Laborandum tamen eſt nunquam non, ut felicis regionis ſaltem ex parte, & quantum fieri poteſt, quælibet civitas fiat particeps. Quinimo danda eſt opera in qualibet civitate, ut defectus naturales arte atque induſtria pro virili corrigantur. Sic diximus, ſitam eſſe debere civitatem verſus ſeptentrionem aut Orientem. Id verò quando natura loci non admittit, vitium hoc poſſit nonnihil corrigi, ſi ædium portæ in qualibet civitate quam maximè ſpectent Orientem aut Septentrionem: aut verò ubi & hoc negatur, vallum ac mœnia in meridie & occidente ita eleventur, ut ventos indeſpirantes prohibeant, ne urbem undequaque perflare poſſint.

XXVII.

Antequam hinc abeamus, lubet tangere quæſtionem, quæ ex eo, quod *theſi XXII.* affirmavimus, ſitum civitatis debere eſſe aptum ad actiones bellicas, non poteſt non naſci: an ſcilicet expediat urbes, vallis, foſſis, aquis & mœnibus cingere? Et quidem negant id nonnulli adductis aliquot rationibus. *Prima* eſt, quod fortalitia & munitæ urbes effœminatos reddant civium animos, iisque ignaviam & ſocordiam ingenerent, dum hi ſcilicet aſſuefiunt confidere, mœnibus potius quam vero robori. Hac de cauſa Lacones olim munimenta ejusmodi damnaverunt, & Panthoides eorum in Aſiam miſſus legatus, oſtendentibus ſibi Perſis murum probè munitum, dixit: *Per Deos, ò hoſpites, bellum conclave mulierum!* teſte Plutarcho *in Lacon.* *Secunda* eſt: quod non ſolū ſecuros faciant cives munimen-

ta,

ta, verùm etiam faciles ad hoſtem provocandum. *Tertia:* quod non niſi ingentibus ſumptibus & pacis & belli temporibus munimenta ejusmodi conſerventur. *Quarta:* quod multi præclari populi munitionibus nihil tribuerint, & nihilominus vaſta imperia poſſederint, bellicisque laudibus clariſſimi fuerint. *Quinta:* quod propugnacula certam ſecuritatem afferre nequeant, hodiè præſertim, ubi machinis & inſtrumentis bellicis turres prompte dejiciuntur & mœnia devaſtantur. *Sexta:* quod arces munitæ Principi adverſus populum, & populo adverſus Principem ſuſpicionem & diffidentiam ingenerare; imo Principi occaſionem tyrannidis adverſus ſubditos, & ſubditis anſam rebellionis adverſus Principem, quandoque & defectionis, præbere ſolent.

XXIIX.

Quamvis autem hæc ſpecioſa videantur, à vero tamen nos avocare nequeunt. Facit verò illud in contrariam partem cumprimis triplex ratio ab Ariſtotele *lib. 7. Pol. 11.* inſinuata. Præſtant ſcilicet munimenta *primo* eximium decus urbis: *Secundo* ſalutem civitati: *Tertio* terrorem hoſti. Ecquid ſanè eſt, quod magis faciat ad ſplendorem & magnificentiam urbis, quàm mœnia celſiſſima, & turres artificioſiſſimè exſtructæ? Dependere quoque inde ſæpius ſalutem, in aperto eſt. Contingere enim frequenter ſolet, ut una urbs probè munita, & rebus omnibus ad obſidionem tolerandam ſufficienter inſtructa, maximum toti vaſtæ etiam regioni afferat momentum. Sic nuperrime Hafnia atque Dantiſcum, ſuis Regibus ab omni ferè populo reliquo deſertis fidem præſtiterunt & à ruina imminente liberarunt. Quæ verò regio caret munitis oppidis, uno vel altero prælio in poteſtatem hoſtium venire poteſt. Timet quoque hoſtis invadere urbes ejusmodi

modi munitas, quas alioquin audacter oppugnaret. Facilè etiam poteſt reſponderi ad ſententiæ adverſæ argumenta. Ad *primum* enim reſpondemus, quod magiſtratus uſu armorum & militaribus exercitationibus pellere poſſit ſocordiam ex animis civium. Sed & infirma eſt collectio: naſci ſocordiam in civibus, ſimulac adſint munitæ urbes: utiq; enim Romani urbes habuerunt probe ſatis munitas, qui omnes tamen populos animi magnitudine & fortitudine ſuperarunt. Quod in *Altero* ſumitur, munimentis & temerarios reddi incolas, itidem uſui atque experientiæ repugnat. Vtut enim fortaſſis aliqui abuſi ſint in temeritatem munimentis, non tamen aſſeri id ſimpliciter de omnibus debet. Patet *Tertio*, quod nullis ſumptibus ſit parcendum neceſſitate id flagitante; quodque ſumptus in munimenta erogati aut arces pacis tempore, compenſentur utilitate tempore belli, dum illis munimentis hoſtes arcentur. Exempla *Quartò* nonnullarum gentium non eſt quod nos moveant: maxime quandoquidem plures ſint, quæ contrarium tuentur ac fortalitiorum uſum magnifaciunt. Sed & ipſi Lacones prælhis aliquot in acie victi, tandem in munimentis itidem præſidium ſuum collocaverunt. Falſiſſimum *Quintò* eſt munimenta nihil valere adverſus machinas pulverarias bellicas, etſi non ſemper omni ex parte ſufficiant tuendis civibus. Similiter *Sexto* munimenta poſſunt exiſtere, ubi inter Principem & ſubditos nihil poteſt naſci ſiniſtræ ſuſpicionis: nec id quod ex accidente interdum eſt noxium, ideo ſimpliciter debet improbari. Videatur pluribus Ampliſſimus D. Præſes *in Animadv. ad Machiav. Princip. c. 10.* Pergendum nobis eſt ad cauſam Formalem.

XXIX.

Hæc multitudo, quam ad civitatem neceſſariam diximus

ximus, hinc inde promiſcuè vagetur, introducendus eſt ordo quidam, quo gubernetur. Dicitur autem ille ordo forma civitatis, aut etiam reſpublica. Et vero etiam ab Ariſtotele definitur ἡ πολιτεία *ordo civitatis, ſive magiſtratuum in eadem, & potiſſimum illius, qui ſummam poteſtatem habet 3. Pol. 6. 4. Pol. 1 & 4.* Hic autem monendum, respublicas eſſe duplices, rectas alias, alias à recto aberrantes (παρεκβάσεις dicuntur Philoſopho *3. Pol. 6.*) ſeu minus rectas. Rectæ ſunt, quæ τὸ συμφέρον κοινὸν, communem utilitatem, ſpectant. Aberrantes, quæ quidem itidem commune commodum quærunt ſed non ex æquo, verùm, primariò regentium, ſecundariò ſubditorum utilitatem *Ariſt. d. c.* Illius iterum tres ſunt ſpecies ſimplices quidem (I) Regnum (II) Ariſtocratia (III) Politia ſeu Reſpublica in ſpecie ſic dicta. Seneca tres hos modos *Epiſt. 14.* ſic deſcribit. *Interdum populus eſt, quem timere debeamus, interdum, ſi ea civitatis diſciplina eſt, ut plurima per ſenatum tranſigantur, gratioſi in eâ timentur viri, interdum ſinguli, quibus poteſtas populi & in populum data eſt.* Hujus itidem tres ſpecies recenſentur (I) Tyrannis (II) Oligarchia (III) Democratia *3: Pol. 7.* Quæ omnes multifariam rurſus ſubdividuntur, quas tamen ſubdiviſiones jam non afferemus, cum ex Philoſopho *3. Pol. 14. & 4: & Pol. 4. aliquot capp. ſeqq.* peti poſſint, ſicuti nec ſingularum definitiones hic cumulabimus.

XXX.

Præter ſimplices, quas modo recitavimus, dantur etiam reſpublicæ mixtæ. Dubium enim nullum eſt, quin duæ, tres, vel plures formæ ſimplices ita miſceri inter ſe poſſint, ut exoriatur inde nova ſpecies à ſimplicibus diverſâ. Quanquam vero reipublicæ mixtæ definitio ad verbum in Philoſopho reperire non ſit, ex modo tamen mi-

ſtionis, præſcripto ab eodem *4. Pol. 9.* ſatis deducitur, non ſolum dari ejusmodi rempublicam mixtam; ſed ejusdem etiam definitionem inde erui poſſe. Imo ſexto libro actum ab Ariſtotele de mixtis rebuſpublicis eſſe, etſi hodie pleraque ejus libri perierint, veroſimile eſt ex ijs, quæ ab Ampliſſimo D. Præſide diſſeruntur Introductione in Politica Ariſtotelis. Sunt autem variæ admodum ſpecies mixtarum ſeu compoſitarum rerumpublicarum. Sic respublica mixta quædam eſt illa, ubi diverſis ordinibus diverſa majeſtatis jura ſunt aſſignata. Similiter, ſi quædam ſumma poteſtatis jura optimates, quædam populus ſibi vindicet, erit ex Ariſtocratia & Democratia reſp. mixta. Quodſi penes Regem jura quædam, quædam penes Optimates ſunt, mixta inde exſurget ex Monarchia & Ariſtocratia reſpublica. Qualis reſpublica mixta eſt Imperium Rom. Germanorum, & Regnum Poloniæ: Etſi hodierno turbulento omnium rerum in Polonia ſtatu, qualis revera ſtatus ſit, fortè ignoretur. Simile verò judicium eſto etiam de mixtione aliarum rerumpublicarum.

XXXI.

Exinde verò, quod diximus eſſe Reſpublicas nonnullas aberrantes & detortas, non ſequitur, eas non eſſe veras reſpublicas. Pari enim ratione ſe res habet cum republicâ, atque fieri amat in multis aliis, quæ indifferentia ſunt, & conceptu ſuo neque bonitatem neque malitiam moralem includunt. Talia ſunt v. g. Magiſtratus, Lex, Civis, Bellum &c. Magiſtratus nimirum verus eſt, non tantum qui rectè, ſed & qui perversè judicat. Quo ferè ſenſu illud JCti *Pauli in l. 11. D. de I. & I.* accipiendum. *Prætor etiam tum jus dicit, quando iniquè decernit.* Eſt ſcilicet Prætor verus magiſtratus. Lex quoque mala vera lex eſt; quandoqui-

doquidem ad legis eſſentiam non requiratur bonitas moralis aut civilis, ſive convenientia cum jure naturæ aut utilitate publica, ſed ſufficiat ſummæ poteſtatis placitum *5. Ethic. 10.* Civis item eſt, qui particeps eſt jurium civitatis, licet non præſtet ea quæ bonum civem decent. Bella olim Romanorum, Alexandri M. imò hodiè permulta, vere ſunt bella, licet nulla juſtifica bellandi cauſa ſæpenumero ſubſit. Sic etſi quædam reſpublicæ à rectarum ordine deflectant, veræ tamen eſſe reſpublicæ non deſinunt, modo ordine civitati congruo adminiſtrentur.

XXXII.

Ulterius & ille modus concludendi fallit, quo nonnulli colligunt, aberrantes reſpublicas, eò quod imperantes in ijs primariò ſuam, ſecundariò tantum ſubditorum ſalutem quærant, prorſus habendas injuſtas, atque naturæ, divinisque LL. adverſas. Enimvero, quod Naturam attinet, illam reſpublicas tales adeò non vetare, in propatulo eſt, ut potius ad eas amplectendas homines quoſdam impellere videatur. Sunt nimirum, quos natura ingentibus animi dotibus exornavit, & quos prudentia & conſilio benignè inſtruxit; contra non deſunt, quibus ne micam quidem, aut admodum parum ſalis conceſſit, ut ſibi de neceſſariis vitæ mediis proſpicere neutiquam idonei ſint, quique adeò neceſſum habent, ni perire malint, aliorum ſubeſſe regimini, tanquam ſervi dominis. Hoc verò uti in ſingulis hominibus contingere, extra omne dubium eſt; ita nihil impedit, quo minus etiam in univerſo quodam populo locum inveniat. Qui ſi ſubſit imperio dominico, benè de ſe actum putabit, modo tamen omne id habeat, undè vitam ſuſtentet. Sic Cappadoces ſenſiſſe ſuam imbecillitatem, elucet, quod à

 Roma-

Romanis oblatam reſpuerint libertatem, negantes ſe ſine Rege vivere poſſe. *Iuſt.lib. 38.* Bello legitimo capti, ut in ſervitutem redigantur, inque eos herile imperium exerceatur, itidem non videtur jus naturæ prohibere. Ut taceam, multas gentes ſatis prudentes, certis ex cauſis ſe ſubdidiſſe aliorum imperio. Egregiè & ſuccinctè recenſet eas cauſas *Cicero l. 2. off. Subjiciunt ſe homines*, inquit, *imperio alterius & poteſtati, pluribus de cauſis. Ducuntur enim aut benevolentia: aut beneficiorum magnitudine: aut dignitatis præſtantia: aut ſpe ſibi id utile futurum: aut metu, ne vi parere cogantur: aut ſpe largitionum promiſſionibusque capti: aut poſtremo (ut ſæpè in noſtrâ Rep. videmus) mercede conducti.* Divinis LL. non repugnare, evincit præter ſervitutem ſingularium hominum approbatam, exemplum illud, quo Deus, ad præviam ſui rejectionem, & alterius Regis petitionem, populo Iſraëlitico, ad mores finitimarum gentium regem dedit, cujus arbitrio tantum non omnis libertas exponebatur *1. Reg. 8.* Heriliter ſanè finitimarum gentium Reges dominabantur. Ex quibus conſtat, multa dominantium imperia, non eſſe injuſta, quantumvis ſubditorum ſalutem per accidens tantum quærant.

XXXIII.

Monendum porro venit; cujuscunque formæ rerump. tres præcipuas eſſe partes: quæ imprimis obſervari debent, in ijs, ubi plures participant, de ſumma poteſtate: quas qui benè perſpectas habet, is maximam partem novit diſtinguere ac judicare, qualis hic aut alibi obtineat forma reipublicæ, num, item benè an ſecus illa ſeſe habeat; his quippe benè affectis, neceſſum eſt reipublicæ formam benè etiam eſſe affectam. Eſt autem

prima

prima pars ea, quæ verſatur in deliberationibus, de negotiis ad ſalutem reipublicæ ſpectantibus, quarum curatio potiſſimum eſt ipſius ſummæ poteſtatis in qualibet republica. Et verò occupata eſt hæc pars circa leges ferendas, mutandas, vel abrogandas; circa cuſtodiam regionis; circa exportanda & importanda; circa pacem & bellum; circa vectigalia; circa jus vitæ & necis civium; & ſi quæ ſunt alia, quæ recenſet Philoſophus *tum lib. 4. Pol. 14. tum lib. 1. Rhetor. 5.* Secunda pars dicitur Magiſtratus jus habens à ſumma poteſtate ſibi demandatum ac dependens, deliberandi de quibuſdam, & imperandi, maximè autem imperandi. Tertiam partem conſtituunt judicia, quæ juris & injuriæ ſunt dijudicationes *5. Eth. Nic. 6. 1. Pol. 2.* Pro diverſa harum rerum ſeu partium conſtitutione etiam variæ oriuntur formæ. Recenſere tamen, quot modis illa diverſa conſtitutio contingere poſſit, ſuperſedebimus: peti autem breviter poteſt ex Philoſopho *l. 4. c. 14. & ſeqq.*

XXXIV.

His paucis jam ita expoſitis, ſimulque variis rerump. ſpeciebus indicatis, ulterius pateſcit; ſicubi contingat, mutari unam ſpeciem in aliam, ibi oriri novam civitatem. Sed explicatâ ambiguitate quæ latebat in vocabulo civitatis, eam quoque, quam vocabulum *Novæ* habet, quamq; hucuſque reſervavimus, evolvemus, ut eò clarius aſſertionis noſtræ pateat fundamentum.

XXXV.

blicæ & nullo ordine gubernata, alicubi confluit, & certum ordinem inſtituit. Talem civitatem novam populus olim Romanus circa initia inſtituit, ut qui tum primò ex variis advenis, nullo jure hactenus devinctis in unam ſocietatem coivit. Qualis Nova Civitas tamen hodiè non ſolet eſſe adeò frequens. (II) quando reipublicæ forma, quæ hactenus obtinuit, aut tota, aut ejus ſaltem eximia pars mutatur. Fuit verò jam olim in controverſia, ſi contingant tales mutationes, utrum revera oriatur nova civitas, an verò maneat quæ fuit ante. Apparet hoc ex ipſo Ariſtotele. Alia ſcilicet tum fuit hâc de re opinio vulgi, alia hominum philoſophantium. Vulgus eandem manere putabat civitatem, ſi eadem mœnia, & iidem manerent homines. At philoſophantes, his licet mutatis, manere tamen eandem civitatem, aſſerebant, nec oriri novam, niſi ordine civium mutato, ſeu inducta alia, quàm ante obtinebat, forma regiminis. Non deſunt autem & hodiè, quorum alii vulgo, alij Philoſophis præbeant aſſenſionem.

XXXVI.

Ariſtoteles vero *3. Pol. 3.* poſtquam prioribus ejus libri capitibus ſuam civis definitionem propoſuiſſet, ſimulque definiſſet, utrum civitas eadem ſit nec ne, ex identitate & diverſitate regiminis æſtimandum eſſe: illam tamen vexatam controverſiam, an mutato ſtatu, civitas ad ſolvendum id, quod ante mutationem ſtatus mutuo ſumpſerat, obligaretur, ex ea non decidit, negans ad forum Politicum ſpectare ejus deciſionem: ideoque & nos hanc controverſiam nunc quidem noſtram non faciemus. Veſtigiis autem Philoſophi inſiſtentes, oſtendemus nonnihil clarius quandoquam civitas dicenda ſit nova.

XXXVII.

XXXVII.

In univerſum autem tria hîc occurrunt, quæ circa enodandam hanc quæſtionem advocanda. (I) locus, (II) homines, (III) ipſe ordo, quo homines adminiſtrantur. Loci mutationem non mutare civitatem, ut nova oriatur, inde patet: quod unius civitatis homines in diverſis aliquando locis habitare, & contra, diverſarum civitatum homines intra eadem mœnia concludi poſſint. Sic, ſi Rex Portugalliæ cum ſubditis ſuis Indiam peteret, eandemque regiminis formam ibi quoque retineret, hæc loci mutatio, neutiquam novam civitatem faceret. Peloponeſi iſthmum muro aliquis claudere poſſit, adeoque omnes inhabitatores una quaſi inſula atque ita uno loco concludere. Aſt hæc incluſio non faceret Peloponeſum unam civitatem, ſi diverſimode regatur. De loco igitur quid in mutandâ civitate poſſit, hinc palàm eſt.

XXXIIX.

Quid autem de mutatione hominum dicendum? An fortaſſis, per illam oritur civitas nova? Et verò primo intuitu omnino hoc ipſum videri poſſit. Illi namque, hoc qui ſeculo vivunt homines, propter vitæ brevitatem, ſequens non attingunt, adeoque niſi mortuis ſemper ſuccederent homines alij, civitas infallibiliter interiret, utpote materiâ ſuâ, ex quâ conflatur, deſtituta. Hi ergò homines novi, facient fortaſſe civitatem novam. Verùm quamvis hæc aſſertio inſignem præ ſe ferat ſpeciem, tanti tamen momenti non eſt, ut in ſuas nos partes trahat. Nec enim ſucceſſio illa, quæ fit in locum de-

atque alia licet aqua fluente, ſed unum idemque permanet. Viſtula certè adhuc eſt idem fluvius, licet infinities aqua ſit mutata. Qui fuit populus Venetus ante octingentos annos manet hodienùm idem, utut priſtinæ gentis homines deſierint eſſe. Hinc Iſocrates Oratione, quam inſcripſit de pace, civitates eſſe, dicit, immortales. Quod rectè Grotius *lib. 2. de jure belli & pacis c. 9. §. 3.* interpretatur, quaſi eſſe poſſint immortales; quia ſcilicet populus eſt ex eo corporum genere, quod ex diſtantibus conſtat, unique nomini ſubjectum eſt: quod habet ἕξιν μίαν ut Plutarchus; ſpiritum unum, ut Paulus JCtus (indubie phraſi ex Stoica Philoſophia mutuata) loquitur. Quamdiu autem illa ἕξις μία ſeu ſpiritus unus, qui in civitate quâlibet forma ejusdem eſt, manet, tamdiu manet & civitas eadem. Quem modò citavimus Plutarchum, ſic loquentem in libello *de ſerâ Numinis vindictâ* audiamus. *Quamdiu illa, quæ populum facit, & mutuis nexibus vincit communio, jus unitatis ſuæ ſervat, tamdiu manet eadem civitas & manet idem populus hoc tempore, qui abhinc centum annis fuit, cum ex illis nemo nunc vivat.* Pertinet huc *l. 76. D. de Iud.* ubi Alphenus, qui è ſutore, teſte Horatio *1. Satyra 3.* factus eſt JCtus, ſic ait: *Proponebatur, ex his judicibus, qui in eandem rem dati eſſent, nonnullos cauſa audita excuſatos eſſe, inque eorum locum alios eſſe ſumptos. Quærebatur, ſingulorum judicum mutatio eandem rem, an aliud judicium feciſſet. Reſpondi, non modò ſi unus aut alter, ſed etſi omnes judices mutati eſſent, tamen & rem eandem & judicium idem, quod antea fuiſſet, permanere.* Ulterius hoc ipſum elegantiſſime multis adductis exemplis illuſtrat. Inde etiam eſt ortus mos loquendi, ut populo, qui nunc eſt, tribuamus, quæ eidem populo ante multa ſecula acci-

cide-

ciderunt; ut rectè itidem obſervatum eſt Hugoni Grotio *d.l.* confirmanti hoc ipſum pereleganter hiſtorijs ſacris & profanis.

XXXIX.

Ex hiſce haud difficulter liquere arbitror, mutationem loci aut hominum non facere novam civitatem. Reſtat inquiramus, an ordinis mutatio id faciat. Quod quidem intrepidè, cum Philoſopho *3. Pol. 3.* aſſerere nulli dubitamus; quin imo ex ſuperius dictis jam tum eſt manifeſtum. Concludimus autē rem omnem hoc ſyllogiſmo: *Ubicunque forma alicujus rei mutatur, ibi mutatur ipſa res: Atqui mutato ordine civitatis, mutatur ipſa forma, E. mutato ordine civitatis, mutatur ipſa civitas.* Major luce ſuâ radiat. Minorem hactenus ſatis probatam dedimus, cum in decenti multitudinis unione ipſam civitatis formam conſiſtere ſœpius profeſſi ſimus. Summa ergò eſt, non locum, non hominum numerum; ſed unionem ac ordinem, civitatem eandem facere vel diverſam. Non locum, quia non in ædificio, ſed in conſilio: non numerum, quia non in multitudine hominum, ſed in ordine & adminiſtratione conſiſtit civitas.

XL.

Atque hic fortè nobis ſubſiſtere licebit. Quæ vero de regimine alicujus novæ civitatis adjici poſſent, ſingularem operam expoſcunt. Variæ namque ſunt rerumpublicarum ſpecies, variæ mutationes, atque inde diverſi modi eas regendi; ut ſi de ſingulis agere vellem, præ

ctæ eſt, ſtatu novo retinere velis, præſertim, ſi in corruptum ex bono mutata ſit. *Non minor certè eſt virtus, quàm quærere, parta tueri. Et facilius eſt quædam vincere, quam tenere.* Si verò è corrupto facta ſit mutatio in ſtatum rectum, atque eum, qui aptus eſt ingenio populi, tum facilius retineri poterit; niſi ſint, qui res ſecundas ferre nequeant. In univerſum accuratè obſervanda ſunt præcepta ſummi Philoſophi, quæ ille nobis prudenter adhibenda, in omnium rerumpublicarum conſervatione, reliquit.

F I N I S.

SOLI DEO GLORIA.

Welcher künfftig Theyl wil haben
An der Tugend reichen Beutt/
Muß die Arbeit nicht vergraben
In der Blüte ſeiner Zeit /
Er muß bald bey erſter Jugend
Eyffrigſt ſtreben nach der Tugend.

Alexandern war zu enge
Seines Vatern gantzes Land/
Er wolt in die breit und länge
Ferner ſtrecken ſeine Hand /
Drumb er das bald angenommen
Was jhm möcht zu nutzen kommen.

Vmb zu lernen Helden-thaten
Vnd zu ſein ein Krieges-Mann/
Ließ er den Homerus rahten:
Er nam auch begierig an /
Was der Stagirit jhn lehret/
Vnd zu ſeinem Zweck gehöret.

Was ein guter Hack wil werden
Wächſet krumb fort aus der Erden.

Du legſt deiner Jugend-Jahre/
Liebſter Freund/ nicht übel an/
Lerneſt/ was dein grawes Haare
Künfftig noch erfrewen kan:
Man kan ſchon auß deinen Wercken
Was du thun wirſt/ jetzund mercken.

Fahre fort/ laß dich nicht ſchrecken/
Was dich trifft für Vngemach/
Kunſt und Weisheit wird dich decken
Treibe ferner deine Sach
Wie du jetzt wol angefangen:
Ehre kommet ſchon gegangen.

Du wirſt/ weiß ich/ hoch erfrewen
Deiner frommen Eltern Hertz:
Vnd dir wird es nicht gerewen/
Weil dir deiner Tugend-Kertz
Auch bey vieler Leute weinen/
Wird mit vollen frewden ſcheinen.

Seinem Herrn Landsmann vnd lieben Freunde
ſchrieb dieſes in höchſter Eyl

ANDREAS Brock.